

Міжнародний гуманітарний університет
Кафедра готельно-ресторанного та туристичного бізнесу

М Е Т О Д И Ч Н І В К А З І В К И

до виконання самостійних робіт
з курсу

ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

для студентів, які навчаються за спеціальністю 181 «Харчові технології»
освітньої програми «Ресторанні технології»
СВО «Бакалавр» денної та заочної форм навчання

Одеса-2024

МГУ

УДК: 331.45

Методичні вказівки до самостійної роботи з дисципліни « Охорона праці та безпека життєдіяльності» для студентів, які навчаються за спеціальністю 181 «Харчові технології» освітньої програми «Ресторанні технології» СВО «Бакалавр» денної та заочної форм навчання / Д.О. Харенко, І.В. Безбах. Одеса: МГУ, 2024. 15 с.

Укладачі:

Д. О. Харенко, кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри готельно-ресторанного і туристичного бізнесу, Міжнародний гуманітарний університет.

І.В. Безбах, доктор технічних наук, професор кафедри готельно-ресторанного і туристичного бізнесу, Міжнародний гуманітарний університет.

Рецензент:

С.Н. Перетяка, кандидат технічних наук, доцент кафедри безпеки життєдіяльності, екології і хімії, одеський національний морський університет

Рекомендовано до друку рішенням Вченої Ради
Міжнародного гуманітарного університету
(протокол № 1 від 31.08.2024)

Навчальна дисципліна «Охорона праці та безпека життєдіяльності» є обов'язковим компонентом освітньої програми спеціальності «Харчові технології». В Україні людина, її життя, здоров'я та безпека визнані найвищою соціальною цінністю, і одним із основних принципів державної політики є пріоритет та захист життя і здоров'я працівників. Роботодавці несуть повну відповідальність за створення безпечних та нешкідливих умов праці. Питання професійної безпеки, охорони здоров'я працівників, пожежної та техногенної безпеки, захисту від надзвичайних ситуацій є невід'ємною складовою діяльності суб'єктів господарювання та входять у посадові обов'язки керівників і спеціалістів.

Під час вивчення дисципліни «Охорона праці та безпека життєдіяльності» студенти повинні здобути необхідні знання щодо організації, управління та забезпечення безпеки професійної діяльності, пожежної і техногенної безпеки, захисту від надзвичайних ситуацій. Вони навчатися ідентифікувати джерела небезпеки та шкідливі й небезпечні чинники, оцінювати ризики їх впливу, розробляти та впроваджувати заходи для забезпечення та підвищення рівня професійної безпеки, охорони здоров'я працівників, пожежної та техногенної безпеки, захисту працівників, населення, територій, майна та навколишнього середовища від надзвичайних ситуацій.

Метою вивчення дисципліни «Охорона праці та безпека життєдіяльності» є формування необхідних компетенцій у сферах професійної безпеки, охорони здоров'я працівників, пожежної, техногенної безпеки та цивільного захисту у межах своєї компетенції на посаді.

Даний курс є своєрідним вступом до обов'язкових та вибіркових дисциплін та практик.

У процесі реалізації програми дисципліни формуються наступні компетентності із передбачених освітньою програмою:

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми технічного і технологічного характеру, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов у виробничих умовах підприємств харчової промисловості та ресторанного господарства та у процесі навчання, що передбачає застосування теоретичних основ та методів харчових технологій.

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК 2. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 5. Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 9. Навички здійснення безпечної діяльності.

ЗК 14. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для забезпечення здорового способу життя.

Спеціальні компетентності

ЗК 7. Здатність працювати в команді.

ЗК 10. Прагнення до збереження навколишнього середовища.

Програмні результати навчання відповідно до освітньо-професійної програми (ПРН):

ПРН 16. Дотримуватися правил техніки безпеки та проводити технічні та організаційні заходи щодо організації безпечних умов праці під час виробничої діяльності.

ПРН 20. Вміти укладати ділову документацію державною мовою.

ПРН 27. Зберігати та примножувати досягнення і цінності суспільства, вести здоровий спосіб життя.

Заплановані результати навчання за навчальною дисципліною

Знання:

- Основні вимоги щодо організації, управління та забезпечення професійної безпеки, охорони здоров'я працівників, пожежної та техногенної безпеки, цивільного захисту в межах своєї компетенції на посаді.
- Принципи сучасних систем менеджменту у сфері професійної безпеки та охорони здоров'я працівників, пожежної, техногенної безпеки та цивільного захисту.
- Правила техніки безпеки та заходи для організації безпечних умов праці під час виробничої діяльності.
- Основні шкідливі і небезпечні чинники, що можуть виникати на робочих місцях, і їх вплив на здоров'я працівників.
- Причини, що призводять до аварій, пожеж, надзвичайних ситуацій, та заходи для їх запобігання.
- Принципи ведення здорового способу життя та безпеки життєдіяльності.
- Основи соціального захисту від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань.
- Принципи рівності трудових прав працівників, охорони праці жінок, неповнолітніх, осіб з інвалідністю.

Вміння:

- Впроваджувати сучасні системи менеджменту у сфері професійної безпеки та охорони здоров'я працівників, пожежної, техногенної безпеки та цивільного захисту.
- Дотримуватися правил техніки безпеки та проводити технічні й організаційні заходи для організації безпечних умов праці під час виробничої діяльності.
- Ідентифікувати шкідливі і небезпечні чинники на робочих місцях та оцінювати ризики їх впливу.
- Розробляти організаційні і технічні заходи для підвищення рівня професійної безпеки, охорони здоров'я працівників, усунення причин, що

призводять до нещасних випадків та професійних захворювань.

- Ідентифікувати шкідливі і небезпечні чинники, що призводять до аварій, пожеж, надзвичайних ситуацій, та оцінювати ризики їх впливу.
- Розробляти організаційні і технічні заходи для забезпечення пожежної, техногенної безпеки, захисту працівників, населення, територій, майна та навколишнього середовища.
- Застосовувати набуті знання для розв'язання практичних завдань щодо управління питаннями професійної безпеки, охорони здоров'я працівників, пожежної і техногенної безпеки та цивільного захисту.
- Формувати і відстоювати власну світоглядну та громадську позицію, діяти соціально відповідально та свідомо стосовно забезпечення рівності трудових прав працівників, охорони праці жінок, неповнолітніх, осіб з інвалідністю.
- Пропагувати принципи ведення здорового способу життя та безпеки життєдіяльності при управлінні питаннями професійної безпеки та охорони здоров'я працівників.

Зміст

Тема 1. Забезпечення безпеки людини в життєвому середовищі. Виявлення джерел небезпеки та оцінка ризиків їхнього впливу	8
Тема 2. Небезпеки життєвого середовища: їхні прояви та оцінка впливу на людину	9
Тема 3. Правове регулювання та управління професійною безпекою і охороною здоров'я працівників	9
Тема 4. Охорона здоров'я працівників та гігієна праці. Аналіз умов праці за важкістю та інтенсивністю	10
Тема 5. Обов'язки роботодавців щодо охорони праці та управління ризиками на робочих місцях	10
Тема 6. Оцінка ризиків та управління пожежною і техногенною безпекою .	11
Тема 7. Організація та управління цивільним захистом	11
Тема 8. Охорона праці у харчовій промисловості та ресторанному бізнесі ..	11

САМОСТІЙНА РОБОТА

До самостійної роботи студентів щодо вивчення дисципліни

включаються:

1. Ознайомлення з науковою та навчальною літературою відповідно зазначених у програмі тем.
2. Опрацювання лекційного матеріалу.
3. Підготовка до практичних занять.
4. Консультації з викладачем протягом семестру.
5. Самостійне опрацювання окремих питань навчальної дисципліни.
6. Підготовка та виконання індивідуальних завдань тощо.
7. Підготовка до підсумкового контролю.

Тематика та питання до самостійної підготовки та індивідуальних завдань з дисципліни «Охорона праці та безпека життєдіяльності»

Самостійна робота студентів є важливою складовою освітнього процесу та спрямована на формування глибоких знань, аналітичного мислення, навичок самостійного пошуку, опрацювання та критичної оцінки інформації. У рамках вивчення дисципліни «Охорона праці та безпека життєдіяльності» самостійна підготовка передбачає вивчення теоретичного матеріалу, аналіз прикладів, законодавчих актів, розробку власних пропозицій, рефератів, презентацій та доповідей.

Тема 1. Забезпечення безпеки людини в життєвому середовищі. Виявлення джерел небезпеки та оцінка ризиків їхнього впливу

Самостійне вивчення передбачає аналіз основних понять безпеки життєдіяльності, класифікацію небезпек за джерелом їх походження (природні, техногенні, соціальні, екологічні) та розгляд методів ідентифікації потенційних загроз у життєвому середовищі. Особливу увагу необхідно приділити оцінці ризиків впливу небезпечних факторів на здоров'я людини, методам кількісної та якісної оцінки загроз, а також інструментам їх візуалізації (наприклад, матриця ризиків). Важливо звернутися до практики моніторингу безпеки у містах, оцінити типові приклади порушень та розробити заходи щодо їх усунення.

Тематика рефератів:

- Екологічні фактори та їх вплив на безпеку людини.
- Методи ідентифікації небезпечних зон у міському середовищі.
- Хімічні та фізичні ризики у життєвому середовищі: способи їх мінімізації.
- Соціальні небезпеки сучасного суспільства та методи їх запобігання.
- Роль державних і міжнародних організацій у забезпеченні безпеки людини.

Тема 2. Небезпеки життєвого середовища: їхні прояви та оцінка впливу на людину

Самостійне опрацювання включає вивчення основних видів небезпек життєвого середовища (хімічних, фізичних, біологічних, соціальних, психологічних), їх впливу на організм людини та методів оцінки ризиків. Необхідно дослідити способи запобігання негативним наслідкам впливу зазначених небезпек, зокрема через засоби індивідуального захисту, зміни поведінкових моделей, інфраструктурні рішення. Увага приділяється аналізу соціального середовища, стресових чинників, шумового забруднення та їх впливу на ментальне здоров'я людини. Важливо дослідити іноземний досвід щодо створення безпечного життєвого простору.

Тематика рефератів:

- Забруднення навколишнього середовища та його вплив на людину.
- Соціально-психологічні ризики у сучасному суспільстві.
- Вплив електромагнітного випромінювання на здоров'я.
- Радіаційна безпека та методи захисту населення.
- Біологічні небезпеки та їх профілактика.

Тема 3. Правове регулювання та управління професійною безпекою і охороною здоров'я працівників

Самостійна робота включає глибокий аналіз законодавчих актів України, міжнародних угод і директив у сфері охорони праці. Розглядаються принципи державної політики у сфері безпеки праці, функції контролюючих органів (ДСУП, інспекції з праці), порядок перевірок і відповідальність роботодавців та працівників. Пропонується вивчити структуру служби охорони праці на підприємствах та її повноваження.

Тематика доповідей:

- Міжнародні стандарти у сфері охорони праці.

- Відповідальність роботодавців за порушення норм охорони праці.
- Державний контроль у сфері професійної безпеки.
- Права та обов'язки працівників щодо дотримання охорони праці.
- Вплив страхових механізмів на професійну безпеку.

Тема 4. Охорона здоров'я працівників та гігієна праці. Аналіз умов праці за важкістю та інтенсивністю

Розгляд фізіологічних та психологічних аспектів охорони праці, методів оцінки умов праці за важкістю та інтенсивністю, вивчення принципів гігієни праці, мікроклімату, вентиляції, шумового та світлового режимів. Окрема увага — на ергономіку робочого місця та профілактику професійних захворювань.

Тематика доповідей:

- Виробничі шкідливі фактори та їх вплив на організм людини.
- Гігієна праці у харчовій промисловості.
- Методи оцінки важкості трудового процесу.
- Ергономічні підходи до організації робочих місць.
- Психоемоційні фактори у професійній діяльності.

Тема 5. Обов'язки роботодавців щодо охорони праці та управління ризиками на робочих місцях

Опрацювання механізмів управління професійними ризиками, аналіз інструкцій, процедур навчання та інструктажів, порядок розслідування нещасних випадків, розробка політики безпеки та культури охорони праці. Розгляд практики впровадження мотиваційних програм для забезпечення безпечної поведінки персоналу.

Тематика доповідей:

- Політика безпеки на підприємстві.
- Методики оцінки професійних ризиків.
- Вплив корпоративної культури на безпеку праці.
- Система мотивації для дотримання норм охорони праці.
- Аналіз нещасних випадків та методи їх запобігання.

Тема 6. Оцінка ризиків та управління пожежною і техногенною безпекою

Розгляд основ пожежної безпеки, засобів раннього виявлення, систем автоматичного пожежогасіння, евакуаційних заходів. Аналізуються причини техногенних аварій, їх наслідки, прогнозування та методи мінімізації шкоди. Досліджуються нормативи з розробки планів цивільного захисту.

Тематика доповідей:

- Причини та наслідки техногенних аварій в Україні та світі.
- Системи протипожежного захисту на підприємствах: сучасні рішення.
- Планування та організація евакуації у випадку пожежі.
- Методи оцінки ризиків пожежної небезпеки у закладах громадського харчування.
- Використання засобів індивідуального захисту для пожежної безпеки.

Тема 7. Організація та управління цивільним захистом

Описується структура системи цивільного захисту, її суб'єкти, функціонування на національному та місцевому рівнях. Розглядаються заходи евакуації, функції укриттів, інформування населення. Досліджуються реальні кейси реагування на надзвичайні ситуації, зокрема в умовах воєнного часу.

Тематика доповідей:

- Система цивільного захисту в Україні: структура, завдання, повноваження.
- Евакуаційні заходи у разі природних та техногенних катастроф.
- Захисні споруди цивільного захисту та їх ефективність.
- Роль інформаційного забезпечення в системі цивільного захисту.
- Досвід інших країн у сфері організації цивільного захисту.

Тема 8. Охорона праці у харчовій промисловості та ресторанному бізнесі

Аналіз ризиків, характерних для праці в умовах ресторанного господарства, зокрема вплив гарячого обладнання, небезпека порізів, опіків, робота з хімічними речовинами. Вивчення системи НАССР, засобів індивідуального захисту, санітарно-гігієнічних вимог, профілактики профзахворювань та контролю за дотриманням стандартів безпеки.

Тематика доповідей:

- Вимоги до безпеки праці у харчовій промисловості та ресторанному бізнесі.

- Впровадження системи НАССР як елемента управління безпекою харчових продуктів.
- Санітарно-гігієнічні вимоги до організації виробничих процесів у закладах громадського харчування.
- Професійні ризики для працівників харчової промисловості та методи їх мінімізації.
- Основні причини травматизму у ресторанному бізнесі та заходи його профілактики.

Рекомендована література

Основна

1. Конспект лекцій з дисципліни « Охорона праці та безпека життєдіяльності» для студентів, які навчаються за спеціальністю 181 «Харчові технології» освітньої програми «Ресторанні технології» СВО «Бакалавр» денної та заочної форм навчання / Д.О. Харенко, І.В. Безбах. Одеса: МГУ, 2024. 25 с.
2. Методичні вказівки до виконання практичних робіт з дисципліни « Охорона праці та безпека життєдіяльності» для студентів, які навчаються за спеціальністю 181 «Харчові технології» освітньої програми «Ресторанні технології» СВО «Бакалавр» денної та заочної форм навчання / Д.О. Харенко, І.В. Безбах. Одеса: МГУ, 2024. 20 с.
3. Методичні вказівки до самостійної роботи з дисципліни « Охорона праці та безпека життєдіяльності» для студентів, які навчаються за спеціальністю 181 «Харчові технології» освітньої програми «Ресторанні технології» СВО «Бакалавр» денної та заочної форм навчання / Д.О. Харенко, І.В. Безбах. Одеса: МГУ, 2024. 15 с.
4. Безпека життєдіяльності : підручник / О.І. Запорожець та ін. 2-ге вид. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 448 с.
5. Основи охорони праці : підручник / О.І. Запорожець та ін. 2-ге вид. Київ : Центр учбової літератури, 2020. 264 с.

Допоміжна

6. Основи професійної безпеки та здоров'я людини : підручник / В.В. Березуцький та ін. Харків : НТУ ХПІ, 2018. 553 с.
7. Цивільний захист: підручник / О.І. Запорожець та ін. 2-ге вид. Київ : Центр учбової літератури, 2020. 264 с.
8. Кодекс цивільного захисту України : Закон України від 02.10.2012 р. № 5403-VI. Дата оновлення: 17.06.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text>(дата звернення: 25.08.2024).

Інформаційні ресурси

1. Онлайн-збірник опублікованих наукових досліджень ScienceDirect. URL: <http://www.sciencedirect.com/>. (дата звернення: 11.08.2024).
2. Інформаційні ресурси. Національної бібліотеки України ім. В.І.

Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/592>. (дата звернення: 11.08.2024).

3. Бази даних OvidSP: URL: <http://ovidsp.ovid.com/>. (дата звернення: 11.08.2024).

4. Бази даних EBSCO: URL: <http://www.ebscohost.com/>. (дата звернення: 11.08.2024).

5. Про охорону праці : Закон України від 14.10.1992 р. № 2694-XII. Дата оновлення: 05.12.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text>(дата звернення: 25.08.2024).

6. Кодекс законів про працю України : Закон України № 322-VIII. Дата оновлення: 03.12.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (датазвернення: 25.08.2020).

7. Державна служба України з надзвичайних ситуацій: веб-сайт. URL: <https://www.dsns.gov.ua>